

Az emberek élhető országot akarnak

Stumpf István

Jogász, szociológus, politológus. Alapító-igazgatója 1982-ben az ELTE Bibó István Szakkollégiumának, 1991-ben a Századvég Politikai Iskolának, az Orbán-kormány kancelláriaminisztere volt, 1997 óta egyetemi docens az ELTE Állam- és Jogtudományi karának politológia tanszékén, 2002 óta pedig a Századvég Politikai Iskola Alapítvány elnöke. Kutatási területeinek meglehetősen széles a spektruma: az ifjúság politikai szocializációjától a választói magatartáson át a kormányzati rendszerekig ível, de tanít állam- és jogelméletet is. Otthon is széles a skála: a négy közül legidősebb gyermeke húsz, a legkisebbik hatéves.

1977-ben kezdte tanulmányait az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán, aztán a bölcsészkaron elvégezte a szociológia szakot. Járt az Európa Tanács vezetőképző és nyelvi kurzusán Londonban, majd két ösztöndíjjal is az Egyesült Államokban, és 1995-ben lett a politikai tudományok kandidátusa.

–Az egyetem megkezdésétől számítva tizennyolc éven át tanult „tovább”. Nem sokallta?

– Nem. Tudja, az én generációm volt az első, amely a hetvenes évek végén azzal a kihívással találta magát szemben, hogy aki a társadalomtudományokban labdába akar rúgni, annak – hacsak nem kifejezetten szakbarbárnak készül – szélesen kell alapoznia. Ehhez én nagyon jó indítást kaptam a sárospataki kollégiumban. Először a matematika érdekelt; hamar kiderült, hogy jó érzékem van hozzá, de a gimnáziumban olyan irodalom- és történelemtanároim voltak, akik rövid idő alatt átfordították az érdeklődésemet. Bejáró diák voltam, és amíg vártam a hercegkúti buszra, beültem a nagykönyvtár recsegő székeire, és faltam a történelmi könyveket. Először Patak és Hercegkút történetét olvastam el, aztán mindent, amit találtam, a Tolnai Világtörténettől Zsukovig. Meg az újságokat, az is nagy élmény volt, kapukat nyitott, mert otthon csak a Szabad Föld járt.

– *Tehát magányos, könyvet bújó diák volt?*

– Nem, ellenkezőleg, vérbeli közösségi embernek éreztem magam, és az vagyok a mai napig. Szerintem az ember a közösségben méretődik meg. Én voltam a Hercegkúti Remény Tsz futballcsapatában a legfiatalabb. A többiek Bengstonnak hívtak, aki ugyan pingpongozó volt, svéd és világbajnok, de a hercegkúti „kultúr” olajos padlóján (ez volt a kultúrház; a szerző érti, de a fiatalabbak kedvéért idézőjelbe tette) állt egy pingpongasztal is, sok csatánk színtere. De volt táncsoportunk is, színdarabot adtunk elő, májusfát állítottunk, szerenádot adtunk a lányoknak, ministráltunk a templomban (harangoztunk is, ha kellett), tánciskolába jártunk.

– *Mit szolt a család ehhez a sokfajta elfoglaltsághoz, aztán meg a pályaválasztásához?*

– Első generációs értelmiségi vagyok, édesapám három műszakban dolgozott a sátoraljaúj helyi Elzett gyárban, édesanyám segédmunkás volt a téészenben; ha kellett, a szőlőben, ha kellett, építkezésen dolgozott a három gyerek mellett. Mifelénk az járta, hogy ha van három gyerek, az első menjen, amíg az esze bírja, a második (az öcsém) tanuljon szakmát, a harmadik (Krisztina húgom) meg őrizze a családi tűzhelyet. Szóval – bár persze én is legeltettem, meg kapáltam a szőlőt, amikor kellett – engem ösztönöztek a tanulásra otthon. Később, értelmiségi szerepre tudatosan készülve aztán hamar beláttam, hogy nem elég a jogi tudás, annak a hátterét is ismerni kell, azt pedig úgy hívják, hogy társadalom. Így fordult az érdeklődésem a szociológia felé, ami akkoriban nem tartozott a bevett, teljes polgárjoggal elfogadott tudományágak közé – és akkor még finoman fogalmaztam –, a politológia pedig igazából még nem is létezett. Aztán hamarosan intravénás injekciót kaptunk belőle, részben az élettől, részben pedig a szakkollégiumban fiatal tanárainktól: Kéri Lacitól, Kukorellitől (Kéri László ma politológus, Kukorelli István pedig alkotmánybíró – *a szerk.*). Ők nem is titkolták, hogy meg akarják reformálni az oktatást. Erről vitakoztak minden reggel, mert behozták az oviba nyolcra a gyerekeiket, aztán volt idejük, amíg az óráik kezdődtek. Tenni akartak, nemcsak beszélni. Az ő óráik, meg az élet a szakkollégiumban: ez volt nekem az értelmiségivé válás iskolája. Azt mondta Bihari Misi (Bihari Mihály alkotmánybíró – *a szerk.*), hogy az ember a jövőjéről csak széles alapozás után tudhat dönteni. Hát ezért tanultam tovább. A jogi egyetem után esetleg rám váró ügyvédi pálya ugyanis egyáltalán nem motivált, ezért végeztem el a szociológiát, majd kandidáltam politológiából.

– *Hasznát látta?*

– Hát persze, annál is inkább, mert manapság a tudományok nem külön-külön élnek a maguk életét, ellenkezőleg: a különböző tuda-

mányterületek konvergálnak, ezért létszükséglet a folyamatos tanulás. A huszonegyedik században nincs befejezett tudás. Dinamikussá vált a társadalom is, ezért a folyamatok megértéséhez, a legkompetensebb döntések meghozatalához is folyamatos tanulásra van szükség. De a négy diplomám mellé az ötödiket a miniszterség adta.

– *Miniszternek lenni: szakma?*

– Igen, pontosabban: a politikusság az. A közösség ügyeinek szolgálata mind politikai, mind szakpolitikai tudást, szakértelmet követel. Világjelenség, hogy a politika mediatizálódik, erre is fel kell készülni, ez is újabb ismereteket, tudást feltételez. Ezért voltak nagyon jók az én iskoláim: ösztöndíjként a Harvardon, majd Washingtonban, ahol az elnökválasztás idején járhattam. De a londoni nyelvtanfolyam, az Európa Tanács melletti tevékenység, a Nemzetközi Politikatudományi Társaság szocializációval foglalkozó szekciójában végzett munka: mind-mind – szó szerint, meg átvitt értelemben is – iskola volt a számomra. Rengeg tanulás, tudás, tapasztalat szükséges az embernek ahhoz, hogy aztán értse, mi veszi körül, és használni tudjon. Látni kell, milyen globális tengerben élünk, tudnunk kell tájékozódni benne, hogy aztán támpontokat adhassunk a saját gyerekeinknek, meg a nemzetnek is.

– *Ezek nagyszerű gondolatok, és elméletileg példaszerepek. A szomorú hazai valóság azonban az, hogy az emberek mindinkább elfordulnak a politikától, az azt képviselő politikusoktól, mert nagyon elégük van belőle, és ebben maga a politikai elit százszorososan vétkes.*

– Ez nem tagadható. Mára sokan tartják a politikát „dirty business”-nek, piszkos üzletnek, aminek az oka pedig az, hogy még mindig nagyon sok az olyan politikus, aki a státust, ami a politikussággal jár, többre tartja, mint a használni tudást. Több tisztelet kellene a tudás, több alázat az emberek problémái iránt. Baj, ha perc-emberek uralják a politikát, és ma túl sok van belőlük. Pedig a politika legfontosabb küldetése a szolgálat: segítsen megteremteni a legnagyobb boldogulás esélyét. Ehhez kell a kommunikációs készség, a jog és a társadalom ismerete.

– *A kommunikációhoz még mindig nem sok politikus ért...*

– Pedig meg kell tanulni ezt a nyelvet, mert a média néző- és olvasóhajhászó, és egyre bulvárosodik. A jelenségek magyarázata mélyebben van, de ezzel foglalkozni a legtöbb médium számára már fárasztó.

– *A politika bulvárosodása: világjelenség.*

– Ez sajnos így van, én nagyon negatívnak tartom. Olyan légkörre lenne szükség, amelyben nem kevesek „sötét üzlete” a politika, ha-

nem világos és vállalható. Sajnos mára a politikai elitben kevés mintaadó személyiség maradt, és közeletünkön úrrá lett az acsarkodás, a betartás politikája. Pedig ki kell emelkedni az iszapbirkózásból. Nagy kérdéseket kell újrafogalmazni, ezért úgy látom, 2006 után elkerülhetetlen lesz egy átfogó társadalmi-gazdasági megállapodás az üzleti, a civil szféra és a politika között. Bárki győz ugyanis, győzelme legitimál egy ilyen megállapodást, amelyet társadalmi támogatás nélkül nem tudok elképzelni.

–Társadalmi támogatás a nagy reformokhoz is égetően fontos lenne, ezek azonban sorra-rendre elmaradnak, vagy töredékek valósulnak meg belőlük.

– A reformokkal az a gond, hogy a nagy problémák mindig az elején, a bevezetéskor jelentkeznek, a pozitív hatások pedig később. Ezért nem vágnak bele szívesen a kormányok. Az elmaradt reformok állatorvosi lova ma az önkormányzati rendszer, amely annyira elkorhadt, hogy már recseg-ropog. Az önkormányzati törvény a rendszer-váltáskor született, elsőként a térségben, akkor mintát adtunk ezzel, mára azonban eljárt felette az idő. A közigazgatás átalakítása legalább ennyire elkerülhetetlen, ezt is mindenki tudja, mégis az a gátja, hogy a status quo felborítása nagyon sok egyéni érdeket sért. Mindez része lehetne egy nemzetstratégiai vízióknak, amelyre megítélésem szerint nagy szükség van.

–Újra kell szabni a politikát, a politikusokat – ez jogos. De egyáltalán lehet-e?

– Nemcsak lehet, kell is. Úgy érzem, olyan pontra jutottunk, ahol alapkérdéseket kell újrafogalmazni: újra definiálni az állam szerepét. Fukuyama már revidálta korábbi elméletét a történelem végéről. A Századvég Kiadó most jelenteti meg a szerző új művét, amelyben arról ír: ha az állam erős, hatékony, jól működik, sok katasztrófát előzhet meg, ezért elsődleges feladat ma az államépítés. Nálunk a társadalom egészséges ösztönei ma is jól működnek, de ez, félek, kevés.

–Mire gondol?

– Például a segélyezési rendszerre, amely szerintem mára deformálódott, mert nagyon nem jó, ha munka nélkül, segélyből is így-úgy, de meg lehet élni. Ez rossz kulturát teremt, rombolja az alapvető erkölcsi normákat, a tisztességes munkába vetett hitet. Kikezdi az önérzetét azoknak a százazreknek, akik kemény munkával is alig keresnek a minimumnál többet. A polgári kormány jól tette, amikor úgy alakította át a segélyezés rendszerét, hogy az ösztönözze a munkavállalást, és egyben duplájára emelte a minimálbért. Én azt a mércét hoztam otthonról, hogy vannak rendes emberek és vannak rongyemberek, és ebben meghatározó a munkához való viszony. Az ember aztán ezt adja tovább a gyerekeinek is.

– *Önnek nem kevés a dolga: négy gyermeket nevel.*

– Gyermkeink nevelésében az oroszlánrészt a feleségem, Andrea vállalta, sokszor bírói karrierjének rovására. Nélküle nem őrizhettem volna meg az optimizmusomat, és a hitemet a dolgok jobbba fordíthatóságában. Az ember a gyerekeit a normák betartására neveli, és ebben meghatározó a szülők érték- és mintateremtő ereje. A szülői ház egy világítótorony: az ember menet közben is mindig tudja, merre van a kikötő. Én magam a mai napig arra gondolok egy-egy fontos munkám, lépésem után: vajon mit szólnak, mit szólnának hozzá a szüleim, a nagymamám, az esperes úr, a volt osztálytársak. Tudom, hogy figyelik a falumban, amit csinálok, a közösség szeme ma is rajtam van. Ez adja nekem a morális erőforrást, a hitet, hogy ki tudunk emelkedni az iszapbirkózásból, mert ha ezt az irányt nem tudjuk megfordítani, az nagyon nagy baj lenne. De lehet, hogy a bibói naivitás él bennem is a mai napig. Abban biztos vagyok: abból lesz egyenes gerincű ember, aki érték-elkötelezettséget, érzelmi melegséget és erkölcsi tartást hozott otthonról. Aztán az ember, ugye, számonkér, és normákat tartat be a gyerekeivel, kezdve a „vegyél fel-tegyél le” korszaktól a „pakold el-rakd össze-tedd helyre” időkhöz át egészen a felnőttkorig.

– *Önöknel, a családban is működik mindez?*

– Hogyne, szerencsére. A feleségem nyolc évig, a legfontosabb időben otthon volt a gyerekekkel, időnként szakmai könyveket írt, ameltett, hogy ő szervezi a mindennapi életet, márpedig egy ekkora családban nemigen lehet megállni. Anna lányom, a legidősebb, fellázadt a családi „hagyomány” ellen: azt mondta, nem lesz jogász. Ezzel „szemben” közgazdasági egyetemre jár, halmozza a nyelvvizsgákat, és emellett még dolgozik is: idegenvezető. Kata lányom szinkronúszó országos bajnok, most az Európa-bajnokságra készül, minden este fél tízig van az uszodában. Andris fiamat felvették a Pázmány Péter Katolikus Egyetem informatika szakára, közben ő is keményen sportol: kosarazik. Sára, a legkisebb, most kezdi az első osztályt, remélem, sikerei lesznek, ő csupa vidámság, mindig a társaság közepe. Mindegyiküket arra ösztönözzük, hogy azt tegye, amit leginkább szeret, és a képességeinek legjobban megfelel. Feleségemmel úgy gondoljuk, hogy nem versenytállót tartunk fenn, hanem gyerekeket nevelünk, és a családi tűzhelyet őrizzük, ahová mindig vissza lehet térni.

– *Egy alkalommal arról beszélt a közelmúltban, hogy az emberek nálunk élhető országban akarnak élni.*

– Ez így van, és az ember rögtön érzékeli ezt az igényt és hangulatot, ha az országot járja, mint én (nagyon sokfelé tartok előadásokat), nem pedig a virtuális valóságban folytat mindennapi iszapbirkózást. Otthon, Herceghúton például azt látom, hogy az emberek egyfelől rosszkedvűek, mert nincs kifizetve a tavaly felvásárolt szőlőjük, ugyanakkor meg a falu teli van virággal, az emberek örülnek és jól érzik magukat,

ha együtt lehetnek egymással. Augusztus huszadikán tűzijátékot rendeztek a Gombos-hegyen, gyakran mennek meccsre a gyerekeiknek drukkolni, hajnalban kelnek, hogy előkészítsék a másnapi vigadalmat, közösségeikben szolidárisak egymással. Azt sajnálom, hogy mára egyre kevesebben vannak, akik megtapasztalták a közösségben létezés élményét, ami nekem mindig nagy erőt, lökést adott, és ad: a kollégiumban, a tanári karban is közösséghez tartozónak tudtam magam, és ma is így vagyok itt, a Századvégnél. Azt szeretném, ha a házat, ahol dolgozunk, a munkát, amit végzünk, mindenki a magáénak érezné.

– *Tervezi-e, hogy amennyiben a FIDESZ kerül kormányra, visszatér a politikába?*

– Az ilyesmit nem lehet tervezni, minden a konkrét kihívástól függ. Most jól érzem magam, azon dolgozom, hogy a Századvégnél egy befolyásos elemző központ, szellemi műhely legyen. Sok nemzetközi konferencián veszek részt, tartok előadást Portugáliától Belgrádig. Alelnöke vagyok a Demokrácia Alapítványnak, amelynek elnökei a volt államelnökök. Minden területen azon dolgozom, hogy az új ismereteket folyamatosan új tudásba rendezzük össze, hogy ezzel intellektuális háttérrel adjunk a politikának és az üzleti szférának. Ha a döntéseket ezekkel az agytrösztökkel befolyásolni tudjuk, elégedett vagyok és leszek. Minden tudást és érzelmi tartalékot mozgósítani kell, hogy a globális kihívásokkal, az új, uniós szereppel szembe tudjunk nézni. Nem nyilatkat kell lődözni szakértáborokból, mert abba tönkremegy az ország.

(2005. október)

Nem történt semmi jelentős változás az elmúlt időszakban. Szeretnék több időt szentelni a tudományos összegző munkának. Tervezem egy, a politikai szocializációval, a generációkkal és a pártok választói támogatásával kapcsolatos tanulmánykötet kiadását, valamint a kormányzati reformokkal és a kormányzati kapacitás növelésével foglalkozó könyv megírását. Gondolodom azon is, hogy belevágok az egyetemi tanári habilitációs eljárásba.

A joggal foglalkozó értelmiség előtt nagy feladatok állnak. A „rendszer” generáljavitása során különösen fontos feladat lesz a megbomlott jogi normativitás presztízisének visszaállítása. A közigazgatás átalakítása sem nélkülözheti azt a tudást, amellyel a jogász-értelmiség rendelkezik. Még sok feladata van abban is, hogy az új EU-tagállam – Magyarország – polgáraihoz közelebb hozza az uniós intézmények működését.